

Тетяна Володимирівна Воронова

Кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна 72, Дніпро, 49010, Україна
E-mail: voronovatyana@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9788-1232>

Tetyana Volodymyrivna Voronova

PhD in Political Science, Associate Professor
of the Department of Politology,
Oles Honchar Dnipro National University,
Gagarina ave., 72, Dnipro,
49010, Ukraine

УДК 321:323.2

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ДЕРЖАВИ У
ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ТРАНЗИТИВНИХ ДЕМОКРАТІЯХ**

Received 30 September 2022; revised 25 October 2022; accepted 15 November 2022

DOI: 10.15421/352219

Анотація

У рамках статті досліджуються фундаментальні засади формування політичного іміджу держави. Мета полягає у дослідженні базових особливостей формування у внутрішньому середовищі політичного іміджу держави, що перебуває у стані демократичного транзиту. Первинною актуальністю дослідження буде володіти для України та інших держав, що реалізують перехід до сталої демократії. У статті виокремлено первинні чинники формування політичного іміджу держави у процесі реалізації демократичного транзиту та пояснюється їх особливості під впливом зазначених процесів. У рамках дослідження політичний імідж держави, що знаходиться у процесі демократичного транзиту розуміється нами як сукупність політичних характеристик, що створюють відповідне уявлення про політичну складову держави у внутрішнього та зовнішнього середовища. Однією з особливостей формування політичного іміджу в транзитивному середовищі буде виступати відповідність політичної складової держави якості продемократичних перехідних процесів в ній. Тому, складовими та особливостями формування політичного іміджу транзитивної демократії у внутрішнього середовища будуть виступати імідж політичного лідера, що здійснює керування модернізаційними процесами у рамках демократичного транзиту, імідж політичних партій в зазначеному вище контексті, політичне продемократичне реформування, політична комунікація. Ґрунтовно досліджується кожна складова формування політичного іміджу держави у внутрішньому середовищі та їх особливості у рамках реалізації іміджевої моделі держави, що здійснює демократичний транзит. У відповідності до складових та їх особливостей, у першу чергу, стверджується, що саме продемократичний імідж політичного лідера виступатиме більш дієвим в транзитивній демократії, у першу чергу, формування такого іміджу у ментальному просторі внутрішнього середовища для подолання авторитарних, тоталітарних стереотипів. Виокремлюються особливості політичної партії як чинника та складової формування політичного іміджу держави, що здійснює демократичний транзит. Ефективність політичної партії у такому контексті буде визначатися її програмою, ідеологічною складовою, фактичною діяльністю, політичними лідерами то зовнішніми чинниками. Особливості чиннику політичного реформування при формуванні політичного іміджу буде реалізовуватись у випадку реального, а не номінального провадження демократичних норм в політичну систему, зокрема децентралізація влади, спонукання суспільства до інтеграції у політичну систему держави тощо. Значна увага приділяється політичній комунікації. Наводяться висновки.

Ключові слова: демократія, політична партія, демократичний транзит, політичний лідер, політичне реформування, політична комунікація, імідж.

**PECULIARITIES AND FACTORS OF FORMATION OF THE POLITICAL IMAGE OF THE
STATE IN THE INTERNAL ENVIRONMENT IN TRANSITIVE DEMOCRACIES**

Abstract

The article examines the fundamental principles of forming the political image of the state. The goal is to study the basic features of the formation of the political image of a state in the state of democratic

transition in the internal environment. The primary relevance of the research will be in Ukraine and other states implementing the transition to sustainable democracy. The article singles out the primary factors of the formation of the political image of the state in the process of implementing democratic transit and explains their features under the influence of these processes. Within the framework of the research, the political image of the state in the process of democratic transit is understood by us as a set of political characteristics that create an appropriate image of the political component of the state in the internal and external environment. One of the features of the formation of a political image in a transitive environment will be the conformity of the political composition of the state with the quality of pro-democratic transitional processes in it. Therefore, the components and features of the formation of the political image of a transitive democracy in the internal environment will be the image of a political leader who manages modernization processes within the framework of democratic transit, the image of political parties in the above-mentioned context, political pro-democratic reformation, political communication. Each component of the formation of the political image of the state in the internal environment and their features within the framework of the implementation of the image model of the state making a democratic transit is thoroughly investigated. In accordance with the components and their features, first of all, it is argued that the pro-democratic image of the political leader will be more effective in transitive democracy, first of all, the formation of such an image in the mental space of the internal environment to overcome authoritarian, totalitarian stereotypes. Peculiarities of the political party as a factor and component of the formation of the political image of the state carrying out the democratic transition are highlighted. The effectiveness of a political party in such a context will be determined by its program, ideological component, actual activity, political leaders, and external factors. The peculiarities of the factor of political reformation in the formation of the political image will be realized in the case of real, not nominal introduction of democratic norms into the political system, in particular decentralization of power, encouraging society to integrate into the political system of the state, etc. Considerable attention is paid to political communication. Conclusions are given.

Key words: *democracy, political party, democratic transition, political leader, political reformation, political communication, image.*

Постановка проблеми.

Процес демократичного транзиту складне та багатогранне явище, котре має на меті реалізацію модернізаційних трансформацій, у першу чергу, політичної системи держави, у контексті трансформації її з недемократичної на демократичну. Так як, політична система транзитивних демократій, за своєю ретроспективою, знаходилась під тривалим впливом тоталітарного, авторитарного режиму сформувалось відповідне негативне уявлення (імідж) про неї у внутрішнього середовища. Тому для більш ефективної реалізації процесу модернізації політична система потребує формуванню більш якісного іміджу, який буде виступати однією з основ демократичного транзиту в державі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання формування політичного іміджу віднайшло своє розкриття в українській та зарубіжній науковій думці, так зокрема Корнієнко В.О., Антемюк В.Д., Буряченко О.В., Федоренко Л., Шкурко О. досліджують особливос-

ті формування іміджу політичних партій та його впливу на реалізацію їх цілей. Ґрунтовно досліджено імідж політичного літера, специфіку його формування у наукових доробках Милосердної І.М., Остапенка С.П. Ingenhoff D., Klein S. У свою чергу, Хорішко Л.С. та Чечель О.Ю. приділяють увагу комплексному дослідженню формування іміджу держави. Mardhiah A. та Puspasari S. аналізують роль політичної комунікації при формуванні політичного іміджу. Проте специфіка формування політичного іміджу держави в процесі демократичного транзиту не віднайшла широкого розкриття у науковому просторі.

Мета статті.

Дослідити особливості та чинники формування політичного іміджу держави, що здійснює демократичний транзит у внутрішнього середовища.

Виклад основного матеріалу.

Можливо виокремити різноманітні підходи до розуміння політичного іміджу в українській науці, наприклад, його трактування як «цілеспрямовано сформований образ по-

літика, покликаний емоційно, психологічно впливати на певну соціальну спільноту для популяризації лідера та з метою його позиціонування в електоральному полі» [Корнієнко, Антемюк, Буряченко 2018]. Тобто, політичний імідж трактується як уявлення про політичного суб'єкта у рамках виборчого процесу. Схожий підхід розглядається у науковому дослідженні С.П.Остапенка: «це своєрідне відображення суспільного уявлення про ідеальне втілення тієї чи іншої соціальної ролі, це набір стверджень і уявлень у виборців про конкретного лідера шляхом узагальнень та емоційних переживань» [Остапенко 2015].

Окрім суб'єктної складової, зазначені підходи виокремлюють психологічний фактор при формуванні політичного іміджу у внутрішнього середовища, тобто повинен реалізуватись ментальний вплив на нього для формування якісного уявлення про політичного суб'єкта.

У рамках нашого дослідження, особливості формування політичного іміджу у внутрішнього середовища в транзитивних демократіях, під ним розуміється саме цілісне уявлення про політичний імідж держави, його складових. Узагальнено, імідж держави розуміється як «комплекс об'єктивних взаємозалежних характеристик державної системи (економічних, географічних, національних, демографічних тощо), що сформувалися в процесі еволюційного розвитку державності як складної багатофакторної підсистеми світового устрою, ефективність взаємодії ланок якої визначає тенденції соціально-економічних, суспільно-політичних, національно-конфесійних та інших процесів» [Чечель 2016].

Таким чином, «політичний імідж держави» можна розуміти як сукупність політичних характеристик, що створюють відповідне уявлення про політичну складову держави у внутрішнього та зовнішнього середовища. Однією з особливостей формування політичного іміджу в транзитивному середовищі буде виступати відповідність політичної складової держави якості продемократичних перехідних процесів в ній.

При такому розумінні, особливостями та складовими формування політичного іміджу у

внутрішнього середовища в транзитивних демократіях будуть виступати: імідж політичного лідера, що здійснює керування модернізаційними процесами у рамках демократичного транзиту; імідж політичних партій в зазначеному вище контексті; політичне продемократичне реформування, політична комунікація.

Розглядаючи особливості та складові формування політичного іміджу у внутрішнього середовища в транзитивних демократіях більш детально, потрібно змістовно пояснити імідж політичного лідера, що здійснює керування модернізаційними процесами у рамках демократичного транзиту так як, на початковому етапі демократичного транзиту внутрішнє суспільство для реалізації продемократичних змін повинно пройти етап громадянського становлення, тому базисна функція реалізації модернізаційних змін покладається на політичного лідера транзитивної держави.

Так, зокрема, Л.С.Хорішко стверджує імідж політичного суб'єкта (лідера) «характеризується визначеною мірою абстрактності, схематичності та, певною мірою, спрощеності в порівнянні з його носієм, оскільки значна роль в його формуванні належить стереотипам, асоціаціям» [Хорішко 2016]. Така точка зору особливо актуальна для формування політичного іміджу в транзитивних демократіях, так як, через авторитарне, тоталітарне минуле навіть нові політичні лідери автоматично будуть мати асоціативний ряд у рамках ретроспективи, перше явлення про них буде сформовано на основі стереотипів, що знов-таки, обумовлює необхідність формування нового продемократичного типу іміджу політичного лідера (суб'єкта).

Загалом, у рамках українського наукового дискурсу, виділяють наступні типи іміджу політичного лідера: «діловий імідж», що характеризує суб'єкта як такого, що здатний підвищити рівень благополуччя, у першу чергу, фінансового аспекту; «інтелектуальний імідж», тобто такий, що висвітлює професійні якості суб'єкта; «народний імідж» формує уявлення про суб'єкта як вихідця з народу; «політичний імідж» ґрунтується на протиставленні політичних позицій тощо [Милосердна 2019].

Проте, саме продемократичний імідж по-

літичного лідера виступатиме більш дієвим в транзитивній демократії, у першу чергу, формування такого іміджу у ментальному просторі внутрішнього середовища для подолання авторитарних, тоталітарних стереотипів. Тобто, уявлення внутрішнього середовища про політичного лідера буде базуватись на основі сприйманих рис, а саме особистісних рис політичного лідера, тому вони повинні ґрунтуватись на впровадження продемократичних маркерів в поведінку політичного лідера. Ментальне уявлення має когнітивні та афективно-експресивні компоненти, таким чином, його можна розглядати як структуру ставлення, когнітивний компонент можна диференціювати на функціонально-когнітивний вимір, що, у свою чергу, представляє компетентність суб'єкта виконувати продемократичні модернізації, що делеговані демократичним інститутом виборів, та соціально-когнітивний вимір, що полягає у чесності, надійності та інші продемократичні ментальні маркери, якими володіє політичний лідер. Можливо виділити, в такому контексті, афективно-експресивний вимір, що представляє уявну/реальну симпатію, захоплення політичним лідером у внутрішнього середовища через його продемократичну діяльність [Ingenhoff, Klein 2018].

Не менш важливим при формування іміджу політичного лідера в транзитивних демократіях, що виступає складовою політичного іміджу держави є довіра у внутрішнього середовища, особливо в контексті авторитарних, тоталітарних стереотипів, вона будується на основі професіоналізму у сфері політики та чесності у дискурсі з внутрішнім середовищем.

Професіоналізм пов'язується зі знанням особливостей модернізації в контексті демократичних трансформацій, а чесність, у свою чергу, визнається у тому, що під час дискурсу із внутрішнім середовищем, політик надає цілісну інформацію про свою діяльність, оцінку поточної ситуації та перспективу модернізаційних змін.

Такі компоненти у моделі іміджу політичного лідера сприяють підвищенню рівня довіри у внутрішньому середовищі, що допомагає політичним лідерам виконувати свої повно-

важення в рамках продемократичних трансформацій держави. У рамках комунікації з внутрішнім середовищем політичний лідер повинен надавати лише достовірну інформації таким чином, підвищуючи цінність своєї діяльності та свого іміджу. У спробі створити довіру, сформувати відповідний імідж до політичного лідера, зазвичай вказується досвід у сфері впровадження демократичних засад та інституцій.

Довіра, професіоналізм, якісна комунікація у рамках формування іміджу політичного лідера дозволять сформувати почуття близькості, спорідненості до внутрішнього середовища та її повагу, що безперечно є важливим при нівелювання авторитарних, тоталітарних стереотипів у внутрішнього середовища [Sharlamanov, Jovanoski 2014].

Імідж політичної партії у науковому просторі можливо визначити, наприклад як: «сукупність певних зовнішніх рис та ознак, з якими асоціюється діяльність організації» [Шкурко 2019], тобто, визначальним може виступати характер, риторика діяльності політичної партії, що впливає на створення певного уявлення у внутрішнього середовища.

Л. Федоренко визначає, що імідж політичної партії складають три основні елементи онтологічного характеру: 1) імідж діяльності організації; 2) імідж кінцевого продукту діяльності; 3) імідж суб'єктів діяльності [Федоренко 2009].

У рамках ідеї формуванні політичного іміджу держави у внутрішнього середовища в транзитивних демократіях складові іміджу політичної партії в онтологічному розумінні можливо виокремити наступним чином: 1) діяльність партії, що реалізується на основі демократичних норм та інститутів відповідно до очікувань внутрішнього середовища й оцінка рівня такої діяльності; 2) актуальність діяльності політичної партії, відповідно реалізації діяльності партії в такій площині, що відповідає нагальним потребам внутрішнього середовища в контексті демократичного транзиту; 3) уявлення про суб'єктів політичної партії, як таких, що реалізують свою діяльність у відповідності до демократичних норм та інституцій з дотриманням відповідної риторики й акту-

альної дійсності [Корнієнко, Антемюк, Буряченко 2018].

Таким чином, можливо виокремити чинники формування іміджу політичної партії у зазначеному контексті, це зокрема будуть: 1) програмну – розробка плану діяльності партії у контексті продемократичної модернізації; 2) ідеологічна – підтримка партії продемократичної ідеології у рамках свого функціонування та поширення такої ідеології у зовнішньому середовищі відповідно до цієї партії; 3) діяльність – рівень ефективності/не ефективності діяльності партії у відповідності до програмної та ідеологічної лінії; 4) лідерський чинник – відповідна діяльність лідерів політичної партії в контексті реалізації модернізаційної діяльності в продемократичному контексті; 5) зовнішній чинник – інтенсивність та якість продемократичної діяльності партії у зовнішньому середовищі (по відношенню до неї).

У рамках демократичного транзиту при формуванні політичного іміджу держави одне з первинних місць посідає політичне реформування, яке варто розуміти як зміну політичної системи, політичної культури, суспільства та держави, реформування самого процесу прийняття рішень, що, у свою чергу, означає реформування влади та способів її застосування, зрозуміло, що цей процес повинен реалізовуватись в демократичному контексті. Демократичні принципи мають керувати справжніми політичними реформами та бути основою для нових інституційних систем, такі принципи включають рівність, різноманітність, справедливість, свободу, участь, прозорість і моніторинг з боку людей. [Морони 2009].

Формування позитивно політичного іміджу шляхом реформування буде забезпечуватись у випадку реального, а не номінального провадження демократичних норм в політичну систему, зокрема децентралізація влади, спонукання суспільства до інтеграції у політичну систему держави тощо.

Також, серед основних елементів політичного реформування у контексті модернізації в транзитивних демократіях і відповідного формування позитивного політичного іміджу держави у внутрішньому середовищі можна ви-

ділити наступні процеси: 1) зміцнення прямої демократії; 2) зміцнення демократії участі; 3) удосконалення представницької демократії; 4) демократизація інформації та комунікації; 5) демократизація судової системи.

Процес реформування повинен характеризуватись всеохоплюючим процесом, з максимальним залученням як і окремих представників суспільства так і середовища у цілому.

Важливим аспектом залишається ефективні канали комунікації між політичними суб'єктами, інститутами, що дозволять якісно доносити, у першу чергу, інформації про діяльність політичних лідерів, політичних партій впливаючи на ментальний образ внутрішнього середовища формуючи відповідний імідж.

Базова роль політичної комунікації полягає в основному в тому, щоб надавати інформацію та повідомляти про якісні зміни у процесі демократичного транзиту, процесу модернізації. Політична комунікація є важливими для політичного середовища та внутрішнього суспільства, оскільки вони формують демократичний процес, що проявляється у повідомленні новин, обміні поточними проблемами, які потребують детального розгляду, наданні можливості внутрішньому середовищу брати активну участь у державних питаннях.

Однак недоліком політичної комунікації, що реалізується через класичні або новітні засоби є те, що вона впливає на спосіб реагування внутрішнього середовища в цілому, а засоби комунікації формують громадську думку. Це формує політичну поведінку окремих суб'єктів внутрішнього середовища і може вплинути на участі внутрішнього середовища у політичних процесах [Mardhiah, Puspasari 2022].

Можна стверджувати, що політична комунікація є гідним активом, що допомагає формувати уявлення (імідж) про політичні інституції у внутрішньому середовища, але вона, за своєю суттю, може впливати на перспективу функціонування внутрішнього середовища у цілому, таким чином цей вплив може мати як і позитивні, так і негативні наслідки.

Характер політичної комунікації при формуванні іміджу має значення, оскільки

він повністю контролюється політичними інститутами, що створює прецедент контролю новин, громадської думки, таким чином, потрібно уникати упередженості, власної зацікавленості, тобто, негативних аспектів, що чинитимуть перепони у якісному демократичному транзиті та формуванні відповідного позитивного політичного іміджу.

Висновки.

Отже, формування політичного іміджу держави у внутрішньому середовищі в транзитивних демократіях складне та багатогранне явище, котре володіє своєю специфікою, що

у першу чергу проявляється у її первинних складових, а саме іміджі політичного лідера, іміджі політичних партій, політичному реформуванні, політичній комунікації.

Ці чинники повинні максимально висвітлювати продемократичні модернізації в транзитивних демократіях, реалізовувати своє функціонування базуючись на демократичних нормах та інститутах, що дозволить створити якісний позитивний політичний імідж у внутрішньому середовищі як такий, що здатний реалізувати впровадження демократії.

Бібліографічні посилання

- Ingenhoff, D., Klein, S. (2018). A Political Leader's Image in Public Diplomacy and Nation Branding: The Impact of Competence, Charisma, Integrity, and Gender. *International Journal of Communication*, 12, 4507-4532.
- Mardhiah, A., Puspasari, C. (2022). Party Political Communication Strategies in Political Image of Women Politicians. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 648, 290-295.
- Moroni, J. (2009). Reforming the political system: giving power back to the people. *Social Watch*, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.socialwatch.org/node/841> (дата звернення 15.09.2022)
- Sharlamanov, K., Jovanoski, A. (2014). The Role of Image in the Political Campaigns. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 5, 6, 299-603.
- Корнієнко, В.О., Антемяк, В.Д., Буряченко, О.В. (2018). *Імідж та репутація політичної партії: аксіологічні основи та шляхи оптимізації*: монографія. Вінниця: ВНТУ.
- Милосердна, І.М. (2019). Імідж політичного лідера як категорія PR-технології. *Актуальні проблеми політики*, 64, 118-133.
- Остапенко, С.П. (2015). Формування іміджу політичного лідера засобами PR-технологій для передвиборчої боротьби. *Наукові праці. Політологія*, 246, 260, 52-56.
- Федоренко, Л. (2009). Особливості структуралізації іміджу політичної партії. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*, 22, 1, 110-114.
- Хорішко, Л.С. (2011). Технологічний аспект формування іміджу держави. *Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць*, 45, 3, 485-491.
- Чечель, О.Ю. (2016). Формування іміджу держави на міжнародній арені. *Інвестиції: практика та досвід*, 10, 82-86.
- Шкурко, О. (2019). Імідж політичних партій. *Політичні партії і вибори: українські та світові практики*, 3, 182-187.

Reference

- Chechel, O.Yu. (2016). *Formuvannia imidzhu derzhavy na mizhnarodnii areni* [Shaping the image of the state in the international arena]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 10, 82-86. (in Ukrainian)
- Fedorenko, L. (2009). *Osoblyvosti strukturalizatsii imidzhu politychnoi partii* [Features of structuralization of the image of a political party]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanova*, 22, 1, 110-114. (in Ukrainian)
- Ingenhoff, D. & Klein S. (2018). A Political Leader's Image in Public Diplomacy and Nation Branding: The Impact of Competence, Charisma, Integrity, and Gender. *International Journal of Communication*, 12, 4507-4532.
- Khorishko, L.S. (2011). *Tekhnolohichniy aspekt formuvannia imidzhu derzhavy* [Technological aspect of molding the image of the state]. *Hileia: naukovyi visnyk: Zbirnyk naukovykh prats*, 45, 3, 485-491. (in Ukrainian)

- Korniienko, V.O., Antemiuk, V.D. & Buriachenko, O.V. (2018). *Imidzh ta reputatsiia politychnoi partii: aksiolohichni osnovy ta shliakhy optymizatsii* [Image and reputation of a political party: axiological foundations and ways of optimization]: monohrafiia. Vinnytsia: VNTU. (in Ukrainian)
- Mardhiah, A. & Puspasari, C. (2022). *Party Political Communication Strategies in Political Image of Women Politicians*. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 648, 290-295.
- Moroni, J. (2009). *Reforming the political system: giving power back to the people*. Social Watch, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.socialwatch.org/node/841> (дата звернення 15.09.2022)
- Myloserdna, I.M. (2019). *Imidzh politychnoho lidera yak katehoriia PR-tekhnologii* [The image of a political leader as a category of PR-technologies]. *Aktualni problemy polityky*, 64, 118-133. (in Ukrainian)
- Ostapenko, S.P. (2015). *Formuvannia imidzhu politychnoho lidera zasobamy PR-tekhnologii dlia peredyborchoi borotby* [Shaping the image of a political leader with the help of PR-technologies for the struggle]. *Naukovi pratsi. Politolohiia*, 246, 260, 52-56. (in Ukrainian)
- Sharlamanov, K. & Jovanoski, A. (2014). The Role of Image in the Political Campaigns. *International Journal of Scientific & Engineering Research*, 5, 6, 299-603.
- Shkurko, O. (2019). *Imidzh politychnykh partii* [Image of political parties]. *Politychni partii i vybory: ukrainski ta svitovi praktyky*, 3, 182-187. (in Ukrainian)